

Fekete Rajmund

„Egy autót felgyújtani bűncselekmény. Ha több száz autó lángol, az politikai cselekvés” – Ulrike Meinhof és a nyugatnémet terrorizmus

Sarah Colvin: *Ulrike Meinhof and West German Terrorism: Language, Violence and Identity*. Camden House, Rochester. 2009. 265 oldal.

Egy kezünkön is meg tudjuk számolni azoknak az angol nyelvű monográfiáknak a számát, amelyek arra vállalkoztak, hogy bemutassák a Vörös Hadsereg Frakció (*Rote Armee Fraktion*, RAF) és a nyugatnémet terrorizmus történetét. A RAF egy radikális baloldali politikai csoport volt, amelyet Andreas Baader, Gudrun Ensslin, Horst Mahler, Irmgard Möller és Ulrike Meinhof alapított 1970-ben. A Vörös Hadsereg Frakciót – a sajtó és egyes kutatók is – előszeretettel nevezik Baader-Meinhof csoportnak, Sarah Colvin szerint azonban pontatlan ez a megnevezés, ugyanis Gudrun Ensslin – aki egyébként Andreas Baader barátnője volt – legalább annyira meghatározó alakja volt a csoportnak, mint Meinhof. Ettől függetlenül a szerző előszeretettel használja munkája során ezt a terminust, amelyet én a továbbiakban mellőzni kívánok. A szervezet megalakulását követően törvénytelennek nyilvánították, és kommunista terrorszervezetként, illetve városi gerilla csoportként definiálták. Működési területe főként Nyugat-Németország volt.

A RAF-ról szóló angol munkák közül említésre méltó Jillian Becker félreértelmezhető című munkája, *Hitler's Children: The Story of the Baader-Meinhof Terrorist Gang*¹ amelyben kevés elemzéssel, viszont annál több adattal találkozhatunk. Sarah Colvin legújabb műve, a 2009-ben megjelent *Ulrike Meinhof and West German Terrorism: Language, Violence and Identity*² is ide sorolható. A szerző az Edinburghi Egyetem Európai Nyelvek és Kultúrák Tanszékének oktatója, kutatási területe a német irodalom, történelem és kultúra, de foglalkozik terrorizmussal és a társadalmi nemek kutatásával is. Ezt jól mutatja egy korábbi munkája, amelyet Helen Watanabe-O'Kelly oxfordi professzorral együtt jelentetett meg.³

Legújabb könyve a mára már divatikonná, feminista mártírrá vált Ulrike Meinhofról szól, azonban – ahogy írja – nem biográfiát, hanem egy racionális és tényközpontú képet kíván felállítani arról a nőről, aki 1959 októberében robbant be a nyugatnémet újságírói köztudatba *A béke történelmet teremt*⁴ című írásával. Ulrike Meinhof 1934. október 7-én született Oldenburgban, Werner Meinhof művészettörténész és Ingeborg Guthardt második gyermekeként. 1955-ben a sikeres érettségi vizsgát követően a Marburgi Egyetemen germanisztikát, filozófiát, pedagógiát és szociológiát hallgatott. 1957-ben átiratkozott a münsteri egyetemre, ahol csatlakozott a baloldali Német Szocialista Diákszövetséghez (*Sozialistischer Deutscher Studentenbund*, SDS), és a Konrad Adenauer atomfegyverkezési tervei ellen tiltakozó antinukleáris békemozgalom (*Anti-Atom-Bewegung*) tagjaként is szerepelt.

A szerző számos angol, illetve német nyelvű könyvet, tanulmányt, korabeli újságcikket, sajtóanyagot használt fel munkája során. Véleménye szerint számos, Meinhoffal foglalkozó elemzés figyelmen kívül hagyja mindazt, hogy Ulrike Meinhof – attól függetlenül, hogy egyesek a második világháborút követő legjelentősebb nyugatnémet újságírónak tartják – egy gyilkos volt, aki szisztematikusan marginalizálta a rendőroket, a kormányhivatalnokokat és mindazokat, akik nem tartoztak ő és csoportja, a Vörös Hadsereg Frakció körébe.

A kötet Meinhof három írói korszakát különbözteti meg: (1) az újságírói érárt egészen 1970. május 14-éig, amikor a RAF első generációjának kemény magja kiszabadítja a fogva tartott Andreas Baadert; (2) ezt követik a forradalmi elképzeléseiről alkotott irományai – amelyet Colvin nevez így –, (3) illetve az 1972–76 közötti börtönévei alatt született munkái. Ennek az időbeni tagolásnak felelnek meg a jól átgondolt, szisztematikusan felépített fejezetek is, amelyek a fentebb említett gondolatsort követik nyomon. Ezek a következők: 1. Harci beszéd (1959–69): A

békemozgalomtól a forradalmi erőszak legitimációjáig. 2. Ami személyes, az politikai (1966–70): A feminizmustól a forradalmi nyelvig. 3. A zsugorodó kör (1970–72): A *Die Rote Armee aufbauentól* a májusi bombáig. 4. Meghúzni a vonalat köztünk és az ellenség között: A nyelvi csapda. 5. Az erőszak mint identitás: Börtönlevelek, 1972–76. 6. Az erőszak mint egy nő identitása? Terrorizmus és gender.

Találóak és kifejezőek az egyes fejezetek elején olvasható idézetek is, amelyek még inkább betekintést nyújtanak Meinhof és társainak világába. A könyv bevezető részében egy 1974. augusztusi nyilatkozatot olvashatunk, amiben Meinhof arról beszél, hogy „örömünket leljük minden zsaru halálában... aki rászedte és megölte a disznókat, az a bátyánk, nővérünk, bajtársunk, barátunk – egy közülünk”. (1. o.)

Sarah Colvin ezzel a könyvével nemcsak a Meinhof által írt szövegeket elemzi, hanem ezzel párhuzamosan teljes képet ad a Vörös Hadsereg Frakció első generációjának történetéről is. A szerző az általa elemzett forrásokat német és angol nyelven közli. Szerinte minden fordítás egyfajta értelmezést is jelent, ilyen a következő idézet is: „Amikor a disznókkal [rendőrökkel] van dolgod, az emberek egyetértenek abban, hogy kötelességük brutálisnak lenni. Az ő kötelességük összeverni az embereket és löni, és az ő feladatuk az elnyomás alkalmazása, de igazából az csak egy egyenruha, és csak egy szerep. Talán az egyenruhát viselő férfi egy kedves ember is lehet, amikor otthon van. Természetesen azt mondjuk, hogy azok a barmok disznók. Azt mondjuk, hogy az egyenruhás alak disznó, nem is ember. Ez azt jelenti, hogy nincs velük tárgyalni valónk, meg hülyeség is egyáltalán ezekkel az emberekkel szóba állni. És természetesen le is lehet őket löni.” (88. o.) Az idézett szövegből jól kiolvasható Meinhof érzelmi oldala, amikor azt taglalja, hogy a rendőrbőrbe bújt alak csak egy szerepet tölt be az állami gépezetben. Talán ez az ember a hétköznapi életben egy kellemes társaság is lehet. Azonban ez nem menti fel az alól, hogy egyenruhát visel, ezzel pedig az államot szolgálja. Amikor azt mondja, hogy „...az egyenruhás alak disznó, nem is ember”, tárgyként próbálja aposztrofálni őket, ezzel felmentve saját magát, illetve társait is a gyilkosság alól.

Colvin 1955-öt teszi meg kezdő évnek, amikor Ulrike Meinhof neve feltűnik a *Das Pläyoder* című újságban, amely később felvette a *Studentenkurier*, végül pedig a *konkret* nevet, amelyet a betiltott Németország Kommunista Pártja (*Kommunistische Partei Deutschlands*, KPD) finanszírozott illegálisan, főként keletnémet forrásokból. A szélsőbaloldali nézeteket valló lap heti rendszerességgel jelent meg. A kis „k” betű használata szándékos volt a szerkesztőség részéről, így például helytelen a már korábban említett Jillian Becker, illetve Stephen E. Atkins: *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremists and Extremist Groups*,⁵ vagy éppen Nemes János: *Terroristák az NSZK-ban*⁶ című munkájában az újság nevének feltüntetése. Meinhof rövidesen a *konkret* sztárújságírójává nőtte ki magát, amit – ahogy Colvin írja – a jobboldalnak köszönhetett. Ugyanis Franz-Josef Strauss, a bajor Keresztényszociális Unió (*Christlich-Sozialische Union*, CSU) elnöke, a kor egyik vezető konzervatív politikusa szerint a lap durva és erkölcstelen kifejezéseket használt, és Meinhofot beperelte a *Hitler benned van*⁷ című írása miatt. Straussról 1964-ben így írt Meinhof: „Ahogyan most mi a szüleinket Hitlerről kérdezzük, úgy kérdeznek majd egyszer minket is a gyerekeink Franz-Josef Straussról.”

Colvin ennek kapcsán megvizsgálja azt, hogy mi készítette Meinhofot arra, hogy támadást indítson – egyelőre csak a *konkret* hasábjain – a nyugatnémet kormány ellen, amelynek a kancellárja 1963 októberéig Konrad Adenauer, a Kereszténydemokrata Unió (*Christlich-Demokratische Union*, CDU) alapító tagja volt. Véleménye szerint ebben nagy hatással volt rá nevelőnője, a későbbi neves történész, Renate Riemeck is, aki olyan munkákat készített, mint a *Példák a Goethe-i gondolkodásra*⁸ vagy a *Közép-Európa. Egy évszázad mérlege*. Hatással voltak rá a hatvanas évek erőszakos rendőri megmozdulásai is: Behno Ohnesorg egyetemi hallgató lelövése az iráni sah elleni 1967-es berlini tüntetésen, vagy a baloldali diákvezető, Rudi Dutschke ellen 1968. április 11-én elkövetett merénylet, amely a Springer-ház elleni fellépést eredményezte. Az elkövetőnél ugyanis megtalálták az Axel Springer által kiadott jobboldali radikális *Nationalzeitung* lap *Stoppt Dutschke jetzt! Sonst gibt es Bürgerkrieg! (Állítsátok meg Dutschkét! Különb polgárháború lesz!)* című cikkét. A felháborodás a diákok között óriási volt. A Műszaki Egyetem nagytermében gyűlést tartottak, ahol a mintegy kétezer fős hallgatóság arra a

megállapításra jutott, hogy a tett igazi felelőse a Springer Kiadó, majd az Axel Springer épülete elé vonultak, és elállták a kijáratot. Ez azonban a rendőrség ellentámadását váltotta ki, és a tüntetést erőszakkal feloszlatták. Ulrike Meinhofnál ekkor kezdett körvonalazódni a forradalmi harcos figurája, aki lecsap az intézményesített erőszakra, és már ekkor megfogalmazódni látszik benne az, amely később több RAF-kiadvány alapját fogja képezni: a rendszer, az állam egy báránybőrbe bújt farkas, egy maszkot viselő fasiszta szörnyeket, amelyet inzultálni kell ahhoz, hogy megmutassa igaz arcát, ha kell, akár erőszakkal is. Így Meinhof lépésről lépésre az erőszak alkalmazása felé fordult – 1968-as esszéjében, a *Forradalmi beszéd*⁹ kezdő mondatában úgy fogalmaz, hogy „a forradalomról való beszéd a forradalom komolyan vételét jelenti”, (72. o.) vagyis a nyelv már korántsem elég, a változáshoz cselekedni kell. Azt mondja, hogy a forradalmi beszéd „egy jó kiindulópont ha (a baloldal) fel akarja szabadítani magát a belső elnyomás és... kétség alól, és munkához akar látni. A kérdés az, hogy a baloldal képes lesz-e az önfelszabadítás után is fennmaradni.” (73. o.)

1968 októberében megkezdődött Andreas Baader, Gudrun Ensslin, Thorwald Proll és Horst Schönlein pere, akik a védők tanácsára beismerték, hogy 1968. április 2-án két frankfurti áruházat gyújtottak fel, hogy ezzel is tiltakozzanak a vietnami bombázások ellen. A per során Baader úgy magyarázta ezt a „kényszert”, amely erre a büntetettre vitte, hogy „egy telített fogyasztói társadalom korlátolt eltompultságán” minden politikai erőfeszítésük kudarcot vallott, s fáklyát kellett gyújtaniuk. A perben elítéltek közül a RAF későbbi történetének szempontjából mindenképpen említésre méltó Gudrun Ensslin. 1940-ben született, középiskolás korában cserediákként egy metodista gyülekezet iskolájában töltött egy évet az Egyesült Államokban, majd a tübingeni egyetemen tanult germanisztikát, anglisztikát és filozófiát. Még a tübingeni diákévek alatt feleségül ment egyetemi hallgató társához, Bernhard Vesperhez, aki a nácik egyik legkedveltebb és dédelgetett írójának, Will Verpernek volt a fia. A fiú, mintegy apja bűneit is lerovandó, rendkívüli aktivitással vetette bele magát az általában radikális színezetű mozgalmakba, keményen küzdött az atomháború-ellenes akciókban a rendkívüli törvények ellen. Ensslin pedig mindenütt mellette volt. Együtt alapítottak egy kis kiadóvállalatot is.

Ulrike Meinhof frankfurti látogatását követően készült cikke az egyik legismertebb és legsűrűbben idézett munkája.¹⁰ Ebben kifejti, hogy az elkövetők nem a kívánt eredményt érték el a gyújtogatással, hiszen a károsultak profitra tesznek szert a biztosítótársaságok révén. Véleménye szerint azonban az akcióval sikerült megtörni a tulajdon védelmét érintő jogi aktust. Ismét nagyszerűen játszik a szavakkal, amelyek kellő súllyal bírnak: írása végén Fritz Teufel, a nyugat-németországi baloldal egyik kultikus figurájának gondolatát veszi át, miszerint az áruházfelgyújtásnál csak egy nagyobb véték van, egy áruház működtetése.

Júniusban a bírósági döntés előtt ideiglenesen szabadlábra helyezték Ensslint és Baadert. Később további 22 hónapra ítélte őket a bíróság, ám ők nem jelentek meg, hogy a büntetésüket letöltsék, Baadert azonban 1970. április 4-én egy közúti ellenőrzés során ismét elfogták. Ha Meinhof volt a RAF szellemi vezetője, akkor a szervező és végrehajtó főnök Andreas Baader volt. Szerepe kivált akkor nőtt meg, amikor a szervezet mindinkább elfordult a politikai elkötelezettségből fakadó megmozdulásoktól, s programjában előtérbe kerültek az államhatalom és a valóságos, valamint a vélt képviselői elleni erőszakos akciók. Baader ezekben érezte elemében magát, ahogy Nemes János is írja róla a már korábban említett munkájában. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy Andras Baader – akit minden körözőlevél, hivatalos irat foglalkozás nélkül nevezett – valami tompa agyú, műveletlen és érzéketlen figura lett volna. Épp ellenkezőleg: stammheimi cellájában 974 darab – filozófiai, szociológiai és politikai témájú – könyvet találtak.

1969-ben Meinhof végleg szakított a *konkret*tal. Forgatókönyvírásba kezdett: munkája a *Bambule* címet kapta, amely a nevelőotthonok mikroklímáját dolgozta fel. Azonban még ez sem a rendszer megváltoztatásáról, hanem a szolidaritásról szól, amelynek egyik szinonimája a lesbikus kapcsolat. Erre egy párbeszédben is utal, amikor az egyik nő (Monika) megkérdezi a másiktól (Lack), hogy lesbikus-e. „Házas vagyok” – feleli, mire az előző úgy válaszol: „De más vagy.” Lack asszonyt együttérzése és

emberközpontúsága miatt nem csak hogy szeretik, de meg is különböztetik a lányok a többi állami gondozótól.

A Vörös Hadsereg Frakció 1970. május 14-én kiszabadította a fogva tartott Baadert. Ez a szabadítási akció tekinthető a RAF születési időpontjának, amelyben részt vett Ulrike Meinhof is, ezzel csatlakozva a Vörös Hadsereg Frakcióhoz. Nem sokkal a kiszabadítási akciót követően megjelent a RAF első dokumentuma a szélsőbaloldali *Agit 883* lapban *Építsd a Vörös Hadsereget*¹¹ címen. A manifesztum – amelyet Ulrike Meinhof fogalmazott meg – konkrét üzenete, hogy különbséget tegyenek saját maguk és a baloldal között, amely más szerzők szerint felemésztette a RAF energiáit. Colvin ezen szöveg elemzésénél kiemeli a „mi” szócska lényegi változását. Amíg a *konkret* cikkeiben ez azt jelentette, hogy „mi” egy belső csoport vagyunk, aminek bárki tagja lehet, addig ez a nyilatkozat azt mondja ki, hogy „mi” továbbra is egy belső csoport vagyunk, amely a Vörös Hadsereg Frakció nevet viseli, de annak tagjai viszont már csak a RAF-tagok lehetnek. Azonban más retorikai változások is megfigyelhetők, mint például a történelmi és földrajzi párhuzamoknak hiánya, amelyet a *konkret* hasábjain Meinhof előszeretettel alkalmazott.

A szerző véleménye szerint a csoport következő dokumentuma (*Das Konzept Stadtguerilla*) egy defenzívebb érzést kelt az olvasóban, és itt jelenik meg a városi gerilla kifejezés is, amelyet Carlos Marighella munkájából vettek át.¹² Marighella 1911. december 5-én született Brazíliában, és 1969. november 4-én, 57 évesen vesztette életét egy rendőrökkel vívott tűzpárbaj során. John H. Williams csak „a városi gerilla-hadviselés atyjaként” emlegeti 1989-es munkájában.¹³ Hiába a defenzív érzés, amit a *Das Konzept Stadtguerilla* kelt, mégis egyfajta kontinuitás figyelhető meg a *Die Rote Armee aufbauennel*, hiszen itt is folytatódik a rendőrök kigúnyolása, akiket előszeretettel „disznók”-nak szólítottak – a kifejezést az amerikai Fekete Párducoktól vették át.

1970 folyamán a RAF több kisebb akciót hajtott végre. Szeptember 29-én egy időpontban három bankot raboltak ki, és több mint 200 000 márkát zsákmányoltak. A rendőrség és a végrehajtók több tagot, köztük Horst Mahlert, letartóztatta. November 22-én az „útlevélhivatal akció” keretében betörték a Langgöns bei Giessen-i polgármesteri hivatalba, ahonnan kitöltetlen vízjeles papírokat és hivatalos pecsétet loptak el. Ezt az időt a felkészülésre, autók, fegyverek és pénz beszerzésére fordították, de a sok akció miatt gyakoriak voltak a letartóztatások is, ezért a tagság létszáma erőteljesen lecsökkent. 1971 januárjában újabb bankot raboltak ki. A növekvő számú erőszakos cselekmények hatására az NSZK-ban megkezdte működését a Terrorizmusellenes Különleges Bizottság.

1971. július 15-én 3 000 rendőr részvételével Észak-Németországban hajtóvadászat indult ellenük. Egy utcai ellenőrzés során elfogták Werner Hoppét és Petra Schelmet, akiket, mivel ellenálltak a letartóztatásnak, lelőttek. Októberben két rendőrrel keveredtek tűzharcba Hamburgban. Az egyik rendőr meghalt, a másik megsebesült. A gyakori letartóztatások és hajtóvadászatok miatt a RAF nyugat-berlini székhelyét Frankfurtba helyezte át. A bajtársak elvesztése arra készítette Meinhofot, hogy egy évvel később, 1972-ben megírja a *Városi gerilla- és osztályharc*¹⁴ című munkáját, amely egy Mao Ce-tungtól átvett és kissé módosított szöveget használ fel kezdő soraiban: „A halál mindannyiunkhoz eljön, de nem minden halál jelentősége ugyanakkora... Egy olyan ember halála, aki az emberek érdekében hal meg, több súllyal bír, mint a Tai-hegység, de ha a fasiszták szolgálatában áll, és a kizsákmányolók és elnyomók szolgálatában hal meg, akkor halála könnyebb, mint egy hattyúpehelyé.” (99. o.)

A vietnami események miatt ekkor döntöttek el, hogy Németországban lévő amerikai célpontokat is támadni fognak. Ezt a támadássorozatot Colvin „a májusi bombázásoknak” keresztelte el, azonban még egy jelzőt szoktak erre használni: „a forró májust”. 1972. május 11-én este csőbombát helyeztek el az IG-Farben frankfurti épületének bejárata elé, ahol az amerikai tiszti klub is működött. A robbanásban egy ember meghalt, 13 pedig megsebesült. Egy nappal később szintén csőbombát robbantottak az augsburgi rendőrség előtt (öt rendőr súlyosan megsebesült), majd két órával később a müncheni Tartományi Nyomozóhivatal parkolójában egy robbanóanyagokkal teli autót röptettek a levegőbe. Május 15-én egy bíró kocsjába szereltek bombát, de a robbanáskor csupán annak felesége ült benne, aki azonban

hihetetlen szerencsével túlélte a balesetet. Május 19-én az Axel Springer Kiadó székházában robbantottak egyidejűleg több bombát. Az épületet a korábbi számos téves bombariadó miatt nem ürítették ki, így 17 személy sérült meg. Később a RAF elhárította magától a felelősséget, azt állítva, hogy Springer a hibás, aki nem ürítette ki az épületeket, mert úgy látszik, a munkaidő fontosabb, mint a dolgozók élete. Erről a következőképp nyilatkoztak: „A kizsákmányoló működésük brutalitása, a politikai elnyomás, az erőfeszítés, hogy a minimumra csökkentsék a munkáért fizetett árat, mind megfelel a rendszer ésszerűségének – az észak-amerikai ipar nyomásgyakorlása az európai gazdaságra.” A RAF által kiadott nyilatkozatoknak (*Erklärung*) – mint ahogy azt a fenti is jól ábrázolja – három funkciója volt: közvetlen igényt állítani a kormány elé; ünnepelni a bombamerényleteket és bizonyítani az ellenállás lehetőségét, végül pedig azzal legitimálni a gyilkosságokat, hogy háborús helyzet van. Véleményük szerint, ha Vietnam az új Auschwitz, akkor Nyugat-Németország és az Egyesült Államok az új fasiszták, így az amerikai katonák megölése vagy a német bíró ellen elkövetett merénylet olyan értékkel bír, mintha kést döfnének a fasizmus szívébe. Az utolsó májusi bomba május 24-én, a heidelbergi amerikai támaszpont előtt robbant. A merényletben három amerikai katona meghalt, öt pedig megsebesült.

A májusi merényletekre válaszul a hatóságok a hónap utolsó napján nagyszabású akcióba kezdtek. A rendőrség és a Szövetségi Nyomozóhivatal lezárta az utakat, és minden arra járó ellenőrzött, miközben az NSZK összes helikoptere a levegőben járőrözött. De hiába, mert az akció semmiféle eredményt nem hozott. Közben felfigyeltek egy frankfurti garázsra, amely a RAF raktára volt. Gondos előkészítés után június 1-jén lecsaptak és elfogták az ott tartózkodó Baadert, Meinst és Raspét. Június 7-én kézre került Gudrun Ensslin és Ulrike Meinhof, majd Klaus Jünscke és Irmgard Möller is. A foglyokat teljesen elkülönítették egymástól, és a rokonaikon kívül – akik kéthetente felügyelet mellett látogathatták meg őket – senkivel sem érintkezhetek, sőt Meinhof cellájában éjjel-nappal égett a villany. Mivel a harc központi eleme volt a Vörös Hadsereg Frakciónak, így természetes volt, hogy a börtönben is megtalálják az ellenállás módját. Ez volt a Meinhof által csak „emberi fegyverként” emlegetett éhségsztrájk, amelyet az ügyvédek segítségével valósítottak meg. Ezt csak akkor hagyták abba, amikor jobb feltételeket biztosítottak számukra. Eközben Gudrun Ensslin egy új információs csatornát fejlesztett ki. Új fedőnév alatt (Ulrike Meinhof például a „Theres” fedőnevet kapta, utalva Avilai Szent Terézre) leveleket írtak egymásnak, amelyet ügyvédek juttattak el hozzájuk. A kapcsolattartás mellett még arra is volt idejük, hogy a városi gerillaharcban is tovább képezzék magukat. Az új információs rendszer tette azt is lehetővé, hogy újabb éhségsztrájkba kezdjenek (ez 1973. május 8-tól június 29-ig tartott), és bár ekkor a kényszertáplálást is alkalmazták, sikerült maguknak jobb fogvatartási körülményeket kiharcolni. A következő éhségsztrájkjuk 1974. augusztus 27-én kezdődött, amikor már a bírósági tárgyalás is megindult, valamint Meinhof közzétette követeléseit. Nyugdíjat és társadalombiztosítást követelt az összes bebörtönzött számára, továbbá szabad orvosválasztást, sztrájkjogot, felügyelet nélküli szexuális érintkezést, ellenőrzés nélküli látogatást, a levelek cenzúrájának és a fiatalok büntetés-végrehajtási intézményeinek megszüntetését, valamint koedukált büntetés-végrehajtási intézeteket.

Októbertől ismét kényszerrel kezdték etetni a foglyokat, jöllehet a hatóságok kijelentették, hogy nem értenek egyet a „tudatos és szadista kízással”. 1974. november 9-én azonban Holger Meins meghalt, de a sztrájk még 1975 februárjáig eltartott, és végül eredményesen zárult: a foglyok egy sor könnyítést kaptak, többek között megszüntették a teljes elzártaságot, találkozhattak rokonaikkal és egymással is.

Ulrike Meinhof börtönben született írásai Colvin véleménye szerint a legérdekesebb tárgyai az erőszak és identitás kérdésének, illetve annak, hogy Meinhof miképp próbálja megfogalmazni mindazt a szellemi és nyelvi tünetet, ami a börtönélettel és a magánzárka szenvedéseivel együtt jár (ekkor ír például a „*csend terrorjáról*”). Első börtöncikkét az 1972-es müncheni merényletről¹⁵ írta. 1972. szeptember 5-én a Fekete Szeptember elnevezésű palesztin terrorszervezet az olimpiai faluba betörve túsul ejtett tizenegy izraeli sportolót, ezzel próbálva kikényszeríteni az izraeli államtól a palesztin foglyok szabadon engedését. Munkájában ismét szomorúság fogja el, amiért elvesztette bajtársait, a palesztin túszejtőket. Háttérbe szorítva a merénylők cselekedetét, csak az

általa fontosnak vélt reptéri mézárólásról („das Massaker in Fürstenfeldbrück“) ír, amely véleménye szerint ismét megmutatta a nyugatnémet állam valódi arcát. Ugyanis az elhibázott túszejtés során mind a tizenegy izraeli sportoló, illetve öt palesztin túszejtő és egy rendőr is életét vesztette. Colvin szerint ez az esszé olyan, mintha csak az újságírói érájából vagy a korai RAF-korszakból bukkant volna elő, azonban egyes elemzők szerint ez a munkája már egyfajta nyelvi összeomlást mutat, amelyben minden biztonnyal szerepet játszott Meinhof fizikai és szellemi állapota is. Colvin az összeomlás jegyeit inkább a gondolatok struktúrájának hiányában veszi észre. Meinhof a magánzárka tapasztalatait az agy mosás metaforájával jellemzi. Később azonban arról győzi meg magát, hogy a képzelete megegyezik a külső, a zárkán kívüli valósággal, azaz valóban átesett egy ideológiai agy mosáson.

1976. május 9-én Ulrike Meinhofot stammheimi cellájában felakasztva találták meg a börtönőrök. Halálának körülményei máig tisztázatlanok – mint ahogy az első generáció központi figuráinak halála is –, azonban a szerző ezzel nem kíván részletesen foglalkozni. Helyette bemutatja a *letzte texte von ulrike* című dokumentumot, amelyből jól kivehető Meinhof azonosulása a csoporttal és Andreas Baaderral. Az írás egyik központi témája, hogy az izoláció lassú eredménye a kapitalizmusnak, hiszen az egyén elszigetelése tulajdonképpen egy szükségyszerű előfeltétele a manipulációnak. Baadert nevezi meg a gerillaharcos megtestesítőjének, és újra meg újra megfogalmazza a csoporton belüli helyét. Colvin szerint ezekben az utolsó írásokban két Meinhoffal találkozhatunk: egyrészt a tevékeny és elszánt RAF-hanggal, aki sohasem engedi meg magának, hogy kétségek közé kerüljön, másrészt azzal az Ulrikével, aki elvesztette a lába alól a talajt.

A Németországban sokan csak ellenműként kezelt, Jutta Ditzfurth tollából született írásban¹⁶ a szerző arról fejt ki véleményét, hogy Meinhofék súlyosan tévedtek az akkori nyugatnémet társadalom megítélésében. Abban, hogy az NSZK egy újabb fasiszta-militarista diktatúra felé tart, s ezt a fasiszálódást akár erőszak alkalmazásával is le kell leplezni. Azt is rosszul látták, hogy a Dél-Amerikában elterjedt városi gerillaharc egy az egyben átültethető Karlsruhéra vagy Kölnre.

Sarah Colvin könyvének utolsó fejezetében konklúzióként azt vonja le, hogy szerinte Ulrike Meinhof többet tehetett volna a forradalomért, ha nem vonul illegalitásba, és megmarad törvénytisztelő polgárnak. Véleménye szerint a Nyugat-Németországban látottak arra ösztönözték, hogy egy sajátos posztháborús nyelvet alakítson ki. Ezzel egy olyan metaforikus univerzumot állított fel, amelyben az NSZK egy fasiszta államot jelképezett, és az Egyesült Államok töltötte be a fasiszta-imperialista világhatalom szerepkörét, amely Észak-Vietnam „zsidóit” bombázta. Azzal, hogy ő és társai felléptek az elnyomással szemben, demonstrálják azt a politikai bátorságot és tudatosságot, amivel a szüleik nem rendelkeztek a hitleri érá idején. Ezzel a politikai bátorsággal és tudatossággal egészen 1998-ig éltek együtt a RAF-tagok, amikor is búcsúkommunikéjükben úgy fogalmaztak: „1970. május 14-én egy kiszabadítási akció folyamán létrejött a RAF. Ma befejezzük e projektet. A városi gerilla a Vörös Hadsereg Frakció formájában immár történelem.”

Mindent összegezve kijelenthetjük, hogy a könyv szerzője egy teljesen új oldalról mutatja be a Vörös Hadsereg Frakció történetét, és annak szócsövét, Ulrike Meinhofot. Ezt bizonyítja a hatalmas forrásbázis és az egyes, Meinhoftól származó írások részletes elemzése a könyv hasábjain. A kötet ráadásul gördülékeny stílusban segít eligazodni a csoport történetében és megismertetni gondolkodásmódját. Az i-re a pontot a kiadó teszi azzal, hogy egy kemény kötésű, jó stílusú borítóba csomagolta Sarah Colvin monográfiáját, akinek munkáira a jövőben nagyobb figyelmet kell szentelni.

- ¹ Becker, Jillian: *Hitler's Children: The Story of the Baader-Meinhof Terrorist Gang*. New York, Lippincott, 1977.
- ² Colvin, Sarah: *Ulrike Meinhof and West German Terrorism: Language, Violence and Identity*. Rochester, Camden House, 2009.
- ³ Colvin, Sarah – Watanabe-o' Kelly, Helen: *Women and Death 2: Warlike Women in the German Literary and Cultural Imagination since 1500*. Rochester, Camden House, 2009.
- ⁴ Meinhof, Ulrike: Der Frieden macht Geschichte. *konkret*, 1959/19–20. sz.
- ⁵ Atkins, Stephen E.: *Encyclopedia of Modern Worldwide Extremists and Extremist Groups*. Greenwood, 2005.
- ⁶ Nemes János: *Terroristák az NSZK-ban. Baader, Meinhof és társaik*. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1978.
- ⁷ Meinhof, Ulrike: Hiler in Euch. *konkret*, 1961/10. sz.
- ⁸ Riemeck, Renate: *Beispiele goetheanistischen Denkens*. Basel, Die Pforte, 1974.
- ⁹ Meinhof, Ulrike: Revolutionsgerede. In Revolution gegen den Staat? Die außerparlamentarische Opposition – die neue Linke. Szerk. Dollinger, Hans. Bern, Rütten und Loening, 1968. 208–209.
- ¹⁰ Uő: Warenhausbrandstiftung. *konkret*, 1968/14. sz.
- ¹¹ Uő: Die Rote Armee aufbauen. *Agit 883*, 1970. június 5.
- ¹² Marighella, Carlos: *The Minimanual of the Urban Guerilla*. 1969.
- ¹³ Williams, John H.: *Carlos Marighella: The father of the urban guerilla warfare*. In Studies in Conflict & Terrorism. Volume 12, Issue 1, 1989. 1–20.
- ¹⁴ Meinhof, Ulrike: Stadtguerilla und Klassenkampf. *Zeitung*, 1972. május 1.
- ¹⁵ Meinhof, Ulrike: Die Aktion des Schwarzen September in München: Zur Strategie des antiimperialistischen Kampfes. *Zeitung*, 1972. november.
- ¹⁶ Ditfurth, Jutta: *Ulrike Meinhof. Die Biografie*. Berlin, Ullstein, 2007.